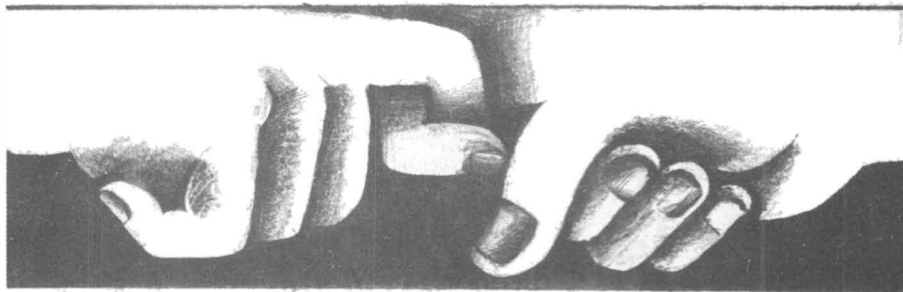
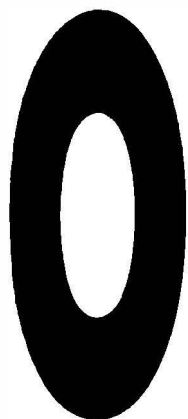

INEVITABILUL CARAGIALE

GAD

«CÎTEVA PĂRERI»

Oricât ar fi cineva de înaintat în vederile politice, oricât ar crede că, numai din ridicarea neconținută a nivelului intelectual și moral al unei societăți, și numai din treptata egalizare a condițiilor de trai al indivizilor, poate rezulta ordinea ideală a Statului și culmea de înflorire a speței umane — trebuie să recunoască un lucru, că niciodată nu se vor egaliza puterile și virtuțile particulare ale indivizilor. În lumea viitoare, în lumea în care cel mai extrem utopist o poate visa, vor fi diferențe de închipuire, de judecată și

de gust dela individ la individ. Cel mai extrem utopist nu și-ar putea, credem, închipui o lume compusă din indivizi absolut deopotrivă la spirit, o lume în care toți indivizii să fie egal de talentați sau lipsiți de talent, egal de inteligenți sau egal de proști. Mai înțeleg să nu crează cineva că la un moment dat domnul Voltaire poate fi mai de spirit decît toată lumea; oricine, care se simte mai sigur zicînd noi decît zicînd eu, are dreptul să se mîndrească de concursul anonim ce el îl dă lumii ca să o facă mai de spirit decît celebrul bărbat. Dar ceea ce n-ar fi de înțeles, ar fi să-și închipuie cineva o vreme cînd, în toată lumea, fiecare să aibă tot ațîta spirit ca domnul Voltaire. Așa fiind, talentele, mai mult sau mai puțin numeroase la un moment dat, vor fi în lumea aceasta veșnic niște excep-

țiuni; asemenea și cei ce le vor înțelege acele talente vor fi iarăși niște excepțiuni mai mult sau mai puțin frecvente; totdeauna însă imensa majoritate a lumii va fi compusă din oameni normali, cari nu vîd cu gîndul decît pînă la vîrfurile nasului, și vîd cît le trebuie. Generații după generații de imense majorități se vor strecura fără să lase în urma lor ceva deosebit una pentru gîndirea alteia; cu păstrarea patrimoniului de gîndire și cu continuarea speculării lui, vor fi însărcinați totdeauna numai cîțiva, un foarte restrîns număr: aceia vor însemna cultura și progresul lumii întregi, aceia vor putea să dea un înțeles altul continuității speciei umane decît al continuității altor spețe animale.»

■ I. L. CARAGIALE

(în «Ziua», ziar al partidului democrat-radical, anul I, nr. 35, 22 februarie 1896, și următoarele)

BUNĂ DIMINEAȚA, DOMNULE CARAGIALE!

În noaptea de 21 decembrie 1989, cînd ascultam îngrozit lătratul scurt al mitralierelor sub un cer înroșit de trăsoare și vedeam chipurile acelor heruvimi parcă născuți din spuma sîngerii a acelor nopți ce înfruntau cu flori și cruci privirile întunecate ale armelor, un gînd curios m-a condus la înțeleptul nostru Caragiale. Un anume punct cardinal al spiritualității noastre risca să fie demagnetizat de rugurile înalte ale străzilor unde și ardeau aripile ațîța copii vinovați de-a mai crede în libertate. Unde mai era loc de fauna pestriță a personajelor lui nenea Iancu, unde mai putea fi Mitică cu cinismul lui bonom, dar Cațavencu ori băiatul lui Trahanache cu ale lui «prințipuri» sănătoase! Imi părea, într-un acces de secretă melancolie, că ne despărțim de-o planetă a derizoriului, că aburii mititelor vor fi înlocuiți cu parfumul înalt al altarelor,

iar discursurile lui Brînzovenescu ori Farfuridi vor fi stinse de strigătul penetrant al victoriei asupra noastră, asupra bolilor noastre morale ce ne-au măcinat veacurile de singurătate balcanică și oțiu orientat. Adio, ziceam, domnule Caragiale, bună dimineața Sofocle, Euripide, bună dimineața lume nouă, continent ivit din valuri de lavă sîngerie, bună dimineața...

Pe 26 decembrie a nins. Petele de sînge au fost acoperite... Apoi au venit alte dimineți, cînd de sub paturi s-au trezit pe rînd, alungîndu-și spaimele, Cațavencu și Tipătești, Pristandale și Leonide, Cortolan Drăgănești ori Ipingești și Chiriaci. Au căscat somnoroși, puțin anchilozăți, s-au întins alene, încă nu le trecuseră toate angoasele și în primul rînd s-au gîndit să se întilnească fie și la o gingirie căci în singurătatea cîtorva nopți furtunoase sub păturile lor s-or fi gîndit cu temel că numai unirea face puterea. S-au hotărît să treacă și el pe la «revoluție». Așa că s-au îmbrăcat, domnule, frumos și-au defilat pe la televizu-

ne. Mitică s-a sculat și el și, sorbind un macmahon, cu capul găurit de bastonul unui 1 aprilie mai lung decît veacul, pișcher cum îl știm, a dat drumul la televizor să «vază cum mai merge țara». Și nu mică i-a fost bucuria cînd și-l-a văzut... «coledzii» împodobiți cu brasarde cum cuvîntau despre «țărișoara» lor. Anterile se amestecau cu steluțele, tricolorurile cu adeziuni lipicioase precum gogoșile ne-coapte și... intrăm în emisie... se transmite primul carnaval în direct.

Omuleții noștri s-au repezit pe străzi și-au început să fojgăle; să se caute, o, sfință solidaritate, ce mult ne-al lipse! Încă nu se uscaseră sîngele sub gheaja bolnavă de memorie și Miticell tropăiau la lungi cozi la portocale, citrați, brinzică, cumpărau orice, beau și consumau, aveau o loame pantagruelică, nu mai mincaseră de-un veac, regli, legionarii și dictaturile i-au marginalizat și i-au informat. «Al sunt sublime momentele cînd un popor martir sfarmă obedele și cătușele tiraniei și, aruncîndu-le departe, țare de dreptul său, fără ură, uitînd tre-

cutul odios, închină deș, dar sincer, pentru sfânta Libertate și — te pupă! O!) (Boborul)

După ce s-au mai întremat nișel s-au pus la taclale. Dar cafeneaua e prea mărunță, ar fi nevoie de ceva mai sobru, mai solemn, de un exemplu, așa ceva un soi de cafină mai europeană cu gradene ca la Parlament. Și nu oricum, ci sub ochiul albăstrui al camerelor de televiziune care și așa s-au obișnuit cu multe. Vivat taclaua națională!! «Cașavenci din toată țara — uniți-vă!» Trahanache a început să clopoțească și dezlegînd limbile cu toții s-au simțit mai bine, mai democrați, «acum putem spune lucrurilor pe nume». Undeva la mezaninul unui cimitir bucureștean, în acea primăvară, am văzut o femeie în negru cum anina un mărțișor de o cruce de lemn pe care, sub un nume oarecare, era vopsit: «1972—1989». Afit. Poate că de acolo

acea femeie a urcat și ea, cu o legitimă speranță, dealul Mitropoliei. Cașavencii s-au oprit o clipă. Însuși Mitropolitul, binecuvîntător al unei invenții naționale— recente biserici pe rotile ori curse de bulldozere prin altare — o fi privit-o nedumerit. Ce caută «asta» aici! Trahanachli s-au indignat, s-au simțit jignii, dar fiindcă sînt generoși și buni au împărțit diplome fondante de eroi și martiri. Au mai împărțit ei și portofolii. Și căsuțe. Și palate. Și magazine. Și... Pentru ăla, marmură, să nu înghețe-n veac, iar pentru ei codicile cu numiri și decrete. «Deșteaptă-te române din somnul cel de moarte...» și du-te de votează cu nenea Dandanche căci scrisorica cu dosarul dumitale l-a găsit din întâmplare tot dumnealui. Sic!

Omuleții domnului Caragiale s-au grăbit să ne ajute să ne amintim că există revoluții și «revoluții», și că legea ne-

schimbării este sfințită de axioma imobilității. Privindu-i proaspeți și pomădați, unși și tranziționali curat implementați, am înțeles încet că sîntem încă pentru multă vreme în zodia lui nenea Iancu și că mai e de luptat, de durut. Chiar și cu cohorte de Pristandale cu lămpașe aprinse de zîmbetul duios al lui conul Trahanache cel făcut să înflorească florile recunoștinței.

E nevoie aprigă de Caragiale, avem nevoie pentru a purta aceste bătălii cu noi înșine, de oglinda hitrului înțelept. Avem nevoie să ne vedem așa cum sîntem pentru că într-o formă sau alta totuși sîntem. El ne va ajuta să ne înțelegem și rîzînd să ne cumînim măcar de dragul pruncilor noștri Antigona și Oedip.

Bună dimineața, domnule Caragiale!

■ DOMINIC DEMBINSKI
ian. 1992

DEMOCRAȚIA! ...MOFTURI, MONȘER!

Decembrie 1989 a produs o ciudată formă de progres cu recul al societății românești. Dacă, pe de o parte, multe lucruri tind să revină la normalitate — reperul nostru cel mai bun fiind, bineînțeles, perioada interbelică — pe de altă parte, în special în sfera politicului unde etapele se ard mai greu, regresul (măsurat în funcție de reperul menționat) este indubitabil. Din cauza stagnării vieții politice timp de cincizeci de ani, din cauza înexistenței unei clase de autentici tehnicieni al puterii, «veacul nostru ni-l umplură saltimbancii și irozi». Incapabili să se ridice la nivelul unor Stere, Brătianu sau Maniu, majoritatea oamenilor noștri politici au intrat într-o paradigmă livrescă. Ei se mișcă, vorbesc și, din păcate, acționează ca niște marionete caragialești. Unele apariții sînt izbitoare. Un deputat cu descendență ilustră, din actualul Parlament (specimen provenit din ramura proastă... după cum zice lumea bună), este complet lipsit de substanță umană proprie. El există — chiar în ochii colegilor săl mai mult sau mai puțin patibulari — doar ca personaj, ca apariție fundamental neserloasă, ca o mască de vodevil. Imediat ce se suie la tribună, toți deputații se lasă relaxați pe spătarele fotoliilor și așteaptă începerea spectacolului. Rareori sînt dezamăgiți de acest Farfurdl în carne și oase. Dacă e să continuăm analogiile, aproape fiecare șef de partid e o «reîncarnare» foarte veridică a lui Cașavencu, iar cel mai sexy lider politic din Europa de est tînde să se suprapună cu imaginea lui Rică Venturiano. Nu e nimic jignitor în aceste aprecieri, în aceste încercări de raportare la un model literar.

Lăsînd de-o parte moralitatea acestor personaje, e firesc ca tipurile de com-

portament pe care și le-au ales să fie de împrumut, însă acest împrumut a fost făcut oarecum la modul arhetipal, în virtutea unui instinct abisal. Domnii aceștia și-au găsit — dacă vreți să ne complicăm — animalul totemic. Ei trăiesc cu impresia că sînt originali în epifaniile lor derizorii, însă tiparele sînt croite de mult. Nimic nu e nou sub soare. Ce-a fost este și va mai fi.

Tipurile distilate de Caragiale în comediile, în schițele și în Momentele sale par a fi eterne iar comedia politicului infinită. Sîntem din nou într-o perioadă a formelor zgomotoase lipsite de orice fundament real — pină și în economie, sau mai ales acolo! — și nașlunea secretă din rezervele el oculte tot soiul de mlțici, de mișe bastonarde cu vitriol în gușă, de costici și de boboreni de cafenea cărora le place să creadă că duc țara pe umeri, că Europa stă cu ochii ațintiți asupra noastră, că putem numai prin noi înșine ieși la liman, că străinii vor să ne cumpere țara pe te miri ce și că rromănis-mul trebuie apărut cu orice chip pentru că e cea mai prețioasă avuție. În același timp, tot cetățeanul vrea o leșoară sigură și cît mai mare, o săptămînă de lucru cît mai scurtă și cît mai multe posibilități de a da la cap «guvernului asasin». Mofturile Piesa e binecunoscută și orice ochi cîț de cîț avizat detectează repede liniile de forță ale unui caragialism de substanță, funciar. Nenea Iancu n-a conspectat o realitate caducă. A radiografiat structura profundă a societății românești din toate timpurile și l-a precizat coordonatele. Putem să numim asta premoniție sau geniu creator. Dincolo de formule însă, rămîne o lectură acută a modelului uman românesc, o sondare infailibilă: «Moftangiu este patriot hotărît, naționalist exclusiv, român pînă în măduva oaselor! toată lumea trebuie s-o știe!

Guvernamental, sau, cînd din nenorocire nu se poate asta, opozant, moftangiu fericit rromănia în cazul înfil, o deplin-gie în cazul al dollea, în ambele cazuri o iubește pînă la nebunie. De aceea, el

urăște cu furie tot ce nu e român, tot ce nu e național.

El stimează agricultura, dar visează o industrie mare națională, care să ne scape de tributul ce-l dăm străinilor: ceea ce-l înspăimîntă este o cucerire a rromăniei pe terenul economic de către familia de străini, ajutați de copiii vitregi ai țărișoarei lui!» (Rromăniul). Ce potrivire uimitoare după aproape un secol! Pot pentru ca să zic că NU NE VINDEM ȚARA dacă îmi permiteți pentru ca să mă exprim astfel... Ce fatalitate! Probabil că după cinci decenii de inchistare totală, românii (sau... rromăni!) trebuie să parcurgă în mod necesar această etapă de renaștere caricaturală, această perioadă în care imbecilitatea demagogică împrumută uneltele democrației. E prețul originalității noastre, mă gîndesc, și nu Caragiale e vinovat pentru asta. El a sintetizat zeflemeaua, n-a inventat-o și n-a inoculat-o mefistofelic românilor atunci, în epoca de tranziție spre regimul constituțional, cu gînd să-i piarză pe veci. Nicl gustul nostru pentru farsa tragică — vezi, d'un paragzemplu, tot scenariul cu «teroriștii» din decembrie '89 — nu i se poate imputa lui Caragiale. E ca și cum l-ai spune medicului că diagnosticul lui ț-a provocat boala. E bine, totuși, că în cultura și mentalul românilor Blaga sau Noica temperază spiritul coroziv al lui Caragiale. Moftul nu trebuie să distrugă corola de minuni a lumii, dar poate să-l aducă, din cînd în cînd, blinevite corecții. Excesele, afit într-o direcție cît și în cealaltă, duc la lresponsabilitate sau la impunerea violentă a unor certitudini brutale, duc la abulia cinică ori la fanatism. În ambele cazuri, indivizii cu sînge rece pot specula momentele propice pentru a se cocoța în vîrf. Odată ajunși acolo, vor face ochii roați peste mulțimea în așteptare și vor spune foarte siguri pe ei: «Vreți democrației Mofturi... Vouă vă trebuie liniște, un pic de pîine și jocuri de circ.»

■ HANIBAL STĂNCIULESCU